

ТРИЗНЕВИК - REVUE HEBDOMADAIRE - TRIDENT
UKRAINIENNE

Число 56, рік видання II.

5 грудня 1926 р.

Ціна 3 фр. (Prix 3 fr.)

За спокій душі святої пам'яті

Симона ПЕТЛЮРИ,

Голови Директорії, Головного Отамана Військ

Української Народньої Республіки,

з приводу півріччя з дня його смерті одслужено
буде панахида в неділю 5 грудня по службі Божій
в Українській Православній Церкві (96, Boulevard
Auguste Blanqui)

Париж, неділя, 5 грудня 1926 року.

Вже півроку пройшло з того дня, як ворожа рука, що нею керувала Москва, підступними кулями перервала нитку життя того, хто був проводирем нації, втіленням ідеї української державности.

Знову в смутку глибокім збираємося ми над його свіжою могилою, приносимо на неї разом з осінніми квітами свій біль, свій жаль гіркий.

Знову правлять панахиди повсюди за упокій душі убієнного Симона. Знову відбуваються урочисті поминальні зібрання.

Та принести в день півріччя смерті квіти смутку, скласти слова пошани пам'яті Національного Героя і Мученика — це ще не все.

Повинні ми задуматися в цей день, задуматися глибоко, чи справді не устами тільки, а й самим ділом шануємо ми пам'ять Небіжчика? Чи справді ведемо, кожен по спроможності своїй, Його діло далі? Чи кожен виконав свій обов'язок перед Отчизною, що про його говорить нам заповіт Його?

Цей іспит сумління, цей перегляд сил тим потрібніший, що робота розкладових елементів, які принишкили були під тягарем загальнонаціональної втрати, замовкли на якийсь час перед маєстатом мученицької смерті за Україну, ця робота потроху прокидається повсюди, намагаючись внести заколот та розгартіяш поміж громадян, що втратили всіми признаного Вождя.

Це ставить перед кожним з нас завдання не тільки «помножити наші зусилля, щоб заступити втрачену велику силу», але й подбати про те, щоб ті зусилля дали як найбільший результат.

Та організованність, ясність і виразність в формулюванні своїх постулатів та методів, що ведуть до їх здійснення, про яку свідчать ухвали нашої еміграції в Румунії, присвячені пам'яті С. Петлюри, вказують на шлях, що ним слід прямувати.

Бо найкраще зможемо ми пом'янути і вшанувати пам'ять Головного Отамана тільки ділом, ведучи далі Його справу, нашу справу, справу всього народу українського — боротьбу за визволення й самостійність.

† Симон Петлюра.

НА МОГИЛУ СИМОНА ПЕТЛЮРИ.

Півроку минуло вже з дня його смерті. Повільно й неповоротно день за днем odchодить до історії; непереривний час веде за собою забуття і просвітлення. Образ реальної людини, Симона Петлюри, що ми всі його знали, що з ним де-хто з нас був близький, одступає в далину минулого, а на його місце встає інший, повитий серпанком часу і споминів, ясний і суворий, складений з кількох простих та величних ліній. Мінливе обличчя живої людини час перетворює в непорушні риси історичної постаті. Предки наші знали таємничу силу віддалення: могутні церкви свої ставили вони на широких плсщах, щоб було їх видно здалека, щоб не заступало їх буденне людське житло, бо ж зблизька хрест — дві папічки, збиті до купи, здалека — це символ порятунку для людства...

Не настала ще пора писати наукову розправу про життя і чин Симона Петлюри. Не відомі ще нам і не вивчені ще всі елементи тої історії, що ми її робили самі, власними руками, вкупі з Симоном Петлюрою, чи іноді наче б то й без нього; реальний образ всгда ще занадто живий, чуємо ще ми голос його, бачимо руки; вкритий ще рзбитим рештуванням, занесений грузсм той будинок державний, що ми його ставили разом з ним, — з розпачливсю енергією ми ще й зараз працюємо над ним. Не виявлена ще й та частка, що її вклав Симон Петлюра до творчої праці цієї, а частка ця, як на це вказує ксжний день, безмірно перевищує всі наші вчорашні міркування що-до цього.

Симон Петлюра ще занадто живий і в пам'яті людській і в реальній чинності українського життя, і остаточно він умре лише тоді, коли буде довершено те діло, якому він служив, за яке загинув. Тільки тоді, коли встане велика й сильна, демократична й незалежна республіка українська, — тоді тільки Симон Петлюра одійде до пантеону української історії; сьогодні — він ще працює поруч нас, провід нам дає...

А в тім, певні риси його історичної постаті виявилися уже й сьогодні на тлі шости місяців, що минули з дня його смерті. Виявилися, бо були провідними лініями його життя та його чину. Симон Петлюра був літератором, редактором, земським діячем, політиком, військовим, то-що. Але вся ця різноманітна діяльність його — це подробиці біографії. Сила його лежала зовсім не в цих подробицях, бо ж поруч з ним було багато інших людей зазначених прсфесій не гірших за нього, а часом і ліпших. В одміну од усіх інших видатних людей його часу, всі ті різноманітні професійні знання та здібності, що були для других початком і кінцем їх чинности, іноді славної, — для нього були вони лише елементами, рушіями вищої діяльности, — творчої праці вождя, що волею непорушнсю своєю керує цілим комплексом явищ народніх, прямує його до тієї єдиної мети, яку вказує історія в даний момент часу даному народові.

Наука ще й досі не вміє пояснити, чому та як, та чи інша людина, встає в історії з ознаками народнього всждя. Ще й зараз, на прикладі не вияснена до кінця поява Наполеона, національного французького всждя, що не був навіть французом. Так само українські історики обминають питання про те, як і чому Богдан Хмельницький став національним всждем українським, героєм народнього руху, символом найбільшої, як на той час, демократичности в цілій Європі. Ми, сучасники нашого всждя, що знаємо ціле життя його, всю діяльність його, також не вміємо пояснити цього. Але те, що не надається пояснити, незвичайно реально відчувається. Сторонні люди давно вже зауважили в Симоні Петлюрі риси всждя. Небіжчик академик Ф. Корш, людина майже геніяльної інтуїції, говорив про нього ще в Москві, де Симон Петлюра редагував український орган: «українці не знають, кого вони мають серед себе: вони гадають, що Петлюра — добрий редактор. Вони псмиляються: Петлюра зовсім не редактор; це людина, що буде народнім вождем, коли для цього настануть відповідні часи». — Прорсцтво Корша виправдалося. Уже за часів повстання в 1918 році ширські маси українського народу відчували в Симоні Петлюрі свого всждя і визнали його; українська провідна верстеа — інтелігенція корилась його провсду, хоч і не всі визнавали присутність всждя серед них. Але коли він одійшов од нас, покинув нас самих, відсутність всждя тяжко відчували всі українські серця, горем та жалобсю повиті вони з того часу.

З іменем Симона Петлюри навіки звязаний початок нової і останньої стадії історії українського відродження. До нього — національне відродження наше переходило у плсщинах почуття і слова, що стсало «на сторсжі» коло народу, переховуючи його для дальшої стадії боротьби, що її Шевченкс сзначив словами: «як потече сто-ріками кров у синє море». На наших счах почалась ця стадія. Після двохсотлітнього переміжжя, український народ звів знову свсю збрсю для боротьби «за вольную волю», за державну самостійність. У боротьбі цій місце слова заступив чин, місце почуття — воля. На чолі народнього чину і народньої волі став Симон Петлюра.

У тумані осіннього дня стояли ми, схиливши голови перед могилою славного лицаря землі української, що загинув на чужині за українську державу. Стояли ми, сучасники його життя, його чину та волі, сучасники і співучасники його боротьби за Україну. Стояли мсвчки, і в серці глосно лунали великі слова: — Оттсді, я і лани, і гори, все покину і долину до самого Бога молитися. — Молиться зараз за Україну наш пророк і мученик святий Тарас Шевченкс; стає на молитву біля нього і наш всждь Симон Петлюра. Псмолимссь і ми всі, українці, тут, на землі, так, як ксжний з нас то вміє та може зробити.

М. Славінський.

Париж.
25. XI. 1926 р.

КРУТИ—RUE RACINE

25 листопаду минає рівно півроку з того часу, як шість куль Шварцбардового браунінґа перервали нитку життя обранця української нації, що ім'я Його записано на скрижалі української історії.

25 листопаду минає рівно півроку з того моменту, коли ці шість стрілів, несподівані, як грім серед тиші, розбурхали приспа у горем, засмучену злиднями душу кожного українця, змусили прислухатись до голосу пролітої крові й збудили її до організованого чину в обороні того, що є українським.

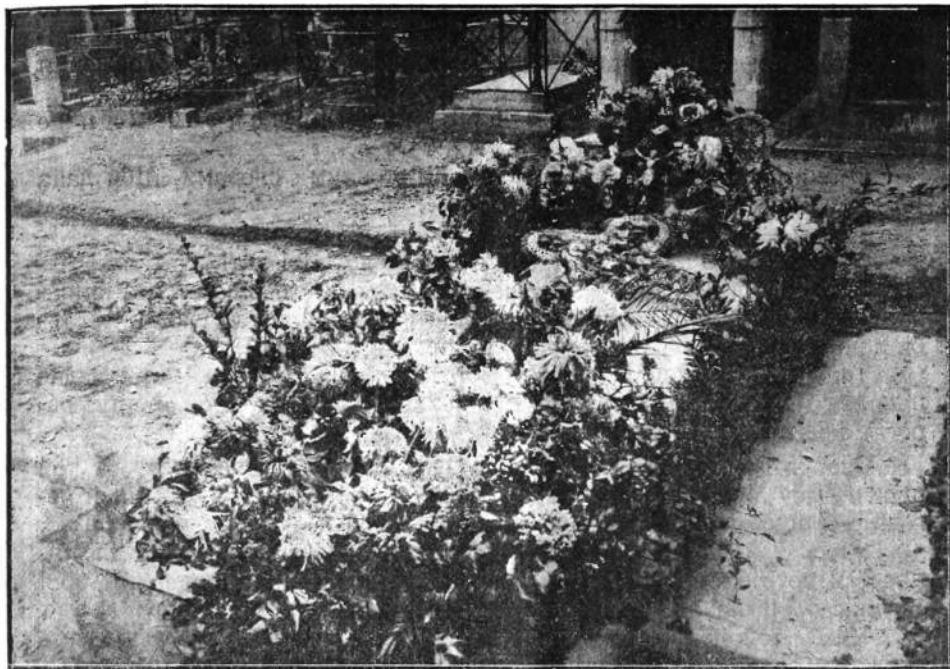
Небагато, здається, пройшло з того часу, але як багато пережито. Із стисненими від болю устами, із скорботними зморшками на чолі, із висохлими од невивланих сліз очима, — українські громадяне — від генерала до козака, від фабричного робітника до професора, від молодого до старого — стали до лав, аби приготуватися до рішучої одсічі проти ворога.

Небагато пройшло часу, але які глибокі процеси відбулися в українській психології, як багато і глибоко кожний під впливом цієї трагедії пережив, передумав, переболів, як різко виявилася національна свідомість, навіть у тих, хто не чув себе ще українцем; як гостро відчулася ця втрата і так само гостро виявилось почуття хоч як небудь компенсувати цю незаміниму нічим втрату об'єднанням чином, дальшою боротьбою, стремлінням довершити загально-національне завдання українського народу...

Зорганізовані Комітети Оборони й Вшанування Пам'яті Пана Головного Отамана, жвава підготовка до процесу, збирання коштів на фонд Його імені, на оборону, заснування товариств Його імені і т. д.; оживлення української патріотичної преси, обмін переживаннями, жвавість думки тощо; панахиди, що одбулися всюди, де тільки перебуває якась кількість українців, жалібні академії, ношення жалібної ознаки, урочисте вшанування пам'яті Великого Страдника — це все покажчики того колосального здвигу в українській, здавалось, замерлій душі, того напруження й прориву активності, що викликав невитравний в нашій долі акт 25 травня — себ-то півроку тому.

Мобілізація духу, — а тільки таку сьогодні ми можемо провести, — сталася сама собою. І сталася вона в силу вищих законів життя нації, тих, що двигают історію кожного народу. І навіть сьогодні, знаючи, що на процесі вирок може випасти і не в нашу користь, ми з певністю йдемо вперед, так само твердо знаючи, що останнє слово в останній вирок належить тільки українській нації, у якій одійнято Вождя і яка сьогодні не може цього слова сказати, бо скута ворожими путами. Та сталася те, що ст.л.ся.

Мученицькою смертю загинув пів року тому С. Петлюра, з ласки Божої Вождь молоді української нації...

Могила Симона Петлюри, сфотографована 25.XI.26 р.

І в цей день мимоволі пригадаються Його ж власні слова, що в роковини проголошення самостійности Держави Української писав: «В день свята української державности встають передо мною постаті лицарів і мучеників великої ідеї.

«Тих, що життям своїм заплатили за всю віру в ню.

«Тих, що найдорожчим скарбом засвідчили відданність батьківщині.

«Тих, що власним чиним крові і праці, горячого патріотизму і виконанням обов'язку, умінням — для одних слухатись і для других наказувати, а обом і разом коритись вищим наказам нації, через її вождя переказаним, розпочали нову добу в історії України...»

Ці власні Його слова, як влучно і як стисло передають вони думки й переживання наші про подію, що сталася пів року тому назад... А от далі:

«Шлях звільнення кожної нації густо кропитьсся кров'ю. Нашої — так само. Кров'ю чужою і своєю. Ворожою і рідною. Кров закінчує глибокі процеси національних емоцій, усвідслень, організаційної праці, ідеологічної творчости, всього того, що нація і свідомо і ірраціонально використовує для ствердження свого права на державне життя.

«Кров, пролита для цієї величної мети, не засихає. Тепло її все теплим буде в душі нації, все відограватиме ролю непокоячого трівожного ферменту, що нагадує про нескінчене і кличе на продовження розпочатого.»

І справді — «нагадує про нескінчене й кличе на продовження розпочатого...»

Отакими простими, але глибоко змістовними словами, ніби дана історія нашого недавнього минулого...

Крути — Rue Racine...

30 січня 1918 року і 25 травня 1926 року. Дві даті.

Тоді — під Крутами — перша наша поразка, перша втрата кривава, коли молодь українська полягла кістьми і легенду оружної боротьби з ворогом лишила, як заповіт, прийдешнім борцям.

Тепер — на Rue Racine — остання наша поразка, коли падає пронизаний ворожими кулями Вождь, що своє ім'я, як легенду, передав і нам і майбутньому України.

Скорботна тінь Крут упала на Rue Racine і звязала увесь той протяг часу аж з початків нашої збройної боротьби, усі радощі й негоди, усі успіхи й невдачі, усі труднощі й втрати — в одно велике ціле.

Увесь той період боротьби, страшної, завзятої, боротьби лютої, але так потрібної для безжалісної і невблаганної логіки подій, для логіки прсцесів відродження кожного народу.

Увесь той період, — у яким нещастя й поразки чергувалися в скаженому гоні з хвилинами перемог, з тим, щоб, ці останні в бсжевільнім темпі запеклої боротьби, оберталися знову в поразки й невдачі, і в свсю чергу рефлексивно двигали тисячі, десятки тисяч людей до перемоги, до побіди, до світлого й привабливого майбутнього...

Увесь той період, — в яким, як у вирі, нікто нічого сказати певного не міг, в яким не можна було передбачити того, що станеться завтра, в яким тільки одна воля нації — «не бути рабом» наказувала йти вперед — до побіди чи смерти, — цей увесь період боротьби із своїм нервовим, але яскравим поривом, із своїм тяжкими, але тоді непомітними втратами, із своєю безмежнсю, до абсурду безмежнсю, вірою в перемогу, навіть тоді, коли холодний розум умивав руки...

Увесь той період, ворогами прозваний «петлюрівським», коли тільки Він знав, що робити, тільки Він бачив, куди йти, і своїм прикладом життя й діяльнстсти вів десятки тисяч до далекої, але святої мети і тепер прикладом своєї власної смерти за ідею довів правдивість того шляху, по якому сам ішов і по якому йти другим наказав; коли один тільки Він одчув «вищі накази нації» і взяв на свої плечі тяжкий тягар ці накази в життя переводити і до самої останньої хвилини життя свого — їх в життя переводив...

І увесь цей період, — в нашій історії матиме назву *contra spem spero*, — а закінчився він 25 травня 1926 року на Rue Racine.

Крути й Rue Racine. Історія не знає сантиментів, тим більше історія нації, що бореться за своє відродження...

«Кров, пролита для цієї величної мети, не засихає...»

Так, не застигла кров, пролита під Крутами, вона освячувала бої під Києвом і на Поділлі, в Галиччині і на Слобожанщині, на Поліссю й на Херсонщині...

«Тепло її все теплим буде в душі нації...»

Так, — це тепло її кликало на героїчні вчинки нашу армію, воно створило Зимовий похід, воно оправдало Базар...

Але це тепло крові воне «нагадає нам про нескінчене і кличе на продовження розпочатого...»

І цей клич «нескінченого» на завершення «розпочатого» — відчуваємо сьогодні ми всі, особливо сьогодні, коли минуло півроку з часу нашої ненаправимої втрати. І цей клич лишиться у нас не тільки кличем, він буде заповітом помсти, імперативним гаслом в майбутній близькій боротьбі. Не тільки сьогодні, коли форми нашої боротьби одмінні од минулої епохи, але «завтра», коли знову станемо на прю...

Адже ж ми переконалися, з гірким жалем упевнилися, що «шлях звільнення кожної нації густо кропиться кров'ю. Нашої — так само. Кров'ю чужою і своєю. Ворожою і рідною...» — але ж нашої, своєї, рідної — вже багатс, — чужої, ворожої за мало, бо ми переможені. Це твердо мусимо запом'ятати — це заповіт!

На одному з вінків покладених на труну Отамана був такий напис: «Минулому й Майбутньому України — вірні до кінця».

«Вірні до кінця», — себ-то ті, хто «нескінчене» закінчить, ті, хто «розпочате» завершить. Так мовлять ті, що дивляться в майбутнє. І в першу чергу — молодь...

І наша молодь стремітиме до того, щоб для цих «вірних до кінця» та й для цілої нації української подія на Rue Racine стала останньою поразкою. І ця поразка — буде останньою.

М. Ковальський.

Завдання сучасного українського визвольного руху і смерть Симона Петлюри.

(Постанови 4-ої Конференції Української Еміграції в Румунії).

Конференція української політичної еміграції, що перебуває на території Румунії, ознайомившись з доповідями про фактичні обставини убивства Голови Української Держави та Головного Отамана Української Армії Симона Петлюри російським жидом Самуїлом Шварцбардом та зваживши всі ті наслідки, що може мати для українського визвольного руху смерть українського національного героя, який персоніфікував у собі найкращі змагання українського народу до волі, рівності, народоправства та незалежної державности, побожно, з жалібним сумом схиляє свої коліна перед святою могилою та ухвалює такі постанови:

1) Вкупі з усім українським громадянством, українська еміграція в Румунії, в самий рішучий спосіб, протестує як проти цинічно-барварського вбивства свого національного героя, так і проти огидного погромного наклепу, що кинуте, в зв'язку з цим убивством, на український визвольний рух та на вождя його Симона Петлюру.

2) Не вважаючи на те, що по нашому глибокому переконанню, убивство Симона Петлюри відбулося по наказу ІІІ-ого Інтернаціоналу з Москви, не гляючи на те, що вся об'єктивна світова преса віднеслася до огидного вчинку з цілком зрозумілим і звичайним призирством та гострим осудом, майже вся жидівська преса, а також і та частина європейської, що знаходиться під впливом жидівства, зайняла остільки ганебну дивовижну позицію, яка мислимою є лише в часи панування дикунських звичаїв кривавої пімсти.

З агента професійних катів вона робить національного героя, проголошуючи його местником за ті погроми, що мали місце в часи громадянської війни на Україні і завзято намагається моральну відповідальність за них зложити на бувшого Голову Української Держави.

Така поведінка жидівської преси з її спробою заплямувати огидно брехливим наклепом не тільки кришталево-чисте ім'я національного героя України, але й кинути цей наклеп на весь український національний рух, фактично творить волю того «хазяїна», що керував рукою Шварцбарда.

Мета цього «господаря» ясна: по старому, ще з царських часів випробованому рецептові, натравляти один нарід на другий з тим, щоби легше було володіти ними.

Констатуючи це, українська еміграція в Румунії з почуттям глибокого обурення рішуче протестує проти такого брехливого та провокаційного постукування жидівської преси.

3) Той шлях, на який вступила жидівська преса, а разом з нею і більша частина жидівського громадянства, може бути жахливим по своїх наслідках.

Українська еміграція в Румунії, в повній свідомості такої катастрофічної небезпеки, вважає за свій гуманітарний та патріотичний обов'язок звернути саму пильну увагу на це і підкреслити, що в інтересах жидівства, яке перебуває і мусить перебувати на території України, є прагнути до взаємо-порозуміння та щирих взаємовідносин з 40-ка мільйонним українським народом.

Проголошення ж Шварцбарда местником за жидівське населення кидає отруйні зерна кривавої пімсти в маси українського народу, скерувуючи їх проти соплемеників Шварцбарда.

4) Знаючи, що убивство улюбленого національного Вождя викликає не лише глибокий сум, але й почуття не менш глибокого обурення, вороги національно-державного відродження України намагаються використати ці почуття і скерувати їх в бік стихійної пімсти жидівському населенню.

Українська еміграція в Румунії безкомпромісово осуджує чий б то не було погромні тенденції, вбачаючи в них ознаку громадянської невихованности та морального дикунства. Тому вона рішуче вимагає від українського громадянства не піддаватися на злочинні провокації.

Жидівсько-українські взаємовідносини мусять базуватися на засадах тієї національної та горожанської рівности і взаємоповаги, яким так вірно і послідовно служив покійний Голова Української Держави Симон Петлюра.

Разом з тим українська еміграція в Румунії звертає свій заклик і саму рішучу вимогу також і до всього жидівського громадянства з тим, щоби вони зрозуміло, що доля, добробут та національний розвиток жидівських мас, які перебувають на українській землі та які являються горожанами України, є органічно зв'язаними з утворенням української незалежної Держави. Тому жидівське громадянство повинно зайняти лояльну позицію до українського визвольного руху, не піддаючися із свого боку провокаційним впливам чи то червоної чи всякої іншої Москви.

5) В перший же період свого існування Українська Незалежна Держава провела закон про національно-персональну автономію, забезпечивши, таким чином, як найширшу можливість для державної та громадської співпраці національних меншостей з українським народом.

Хто слідкував за розвитком подій останньої революційної доби на території бувшої Росії, той не міг не спостерегти, що за весь час, коли національна українська влада була дійсно владою і розпоряджала всіма засобами державного апарату, то на Україні не було жадного погрому, погромів не було в часи Центральної Ради, Гетьманату і Директорії. Не було їх навіть в час повстання проти гетьмана, коли вся Україна палала вогнем національної революції.

Погроми почалися лише тоді, коли на Україну насунули большевицькі та денікинські орди. Вже одно це повинно свідчити про їх провокаційний характер.

Об'єктивні досліді погромів свідчать, що всі вони виникали на ґрунті якоїсь сторонньої (большевицької або денікинської) провокації та переводилися ріжними бандами, що не мали ніякого відношення до української національної армії.

Що ж до Уряду Українського, на чолі якого стояв Симон Петлюра, та в складі якого до останнього часу було жидівське міністерство, то він робив усе для боротьби з ексцесами горожанської війни взагалі, а з погромним бандитизмом з окрема, вживаючи навіть смертної кари проти захоплених погромщиків.

Тому і жидівські об'єктивні дослідники погромів приходять до висновків, що ні Уряду Українському, ні керівникам визвольного українського руху не можливо кинути й найменшого обвинувачення в причетності до погромної акції.

Все це давно уже стало загально відомим для політичної опінії цілого світу.

І коли тепер знову відживлюється огидна легенда про українське погромництво, та ще й в звязку з трагічною загибеллю найкращого Сина України, то в цьому українська еміграція в Румунії вбачає свідому міжнародню акцію, скеровану проти українського національного руху, який за останні часи набрав особливої сили та небезпеки, як для большевицьких окупантів, так і для всіх тих кнєл, що звязані ідейно з існуванням та реставрацією єдиної неділимої Росії.

В цій небезпеці й полягають головні причини замордовання Симона Петлюри.

б) Українська еміграція в Румунії з категоричною рішучістю, на підставі точних фактичних даних, якими вона розпоряджає, стверджує, що ім'я Симона Петлюри в останні часи почало з новою нечуваною силою лунати серед народніх мас на Україні як промениста надія, що світить зза кордону поневоленій Батьківщині.

На маєстаті Симона Петлюри почала знову активно концентруватися національно-визвольна енергія, яка весь час давала сучасним узурпаторам влади на Україні виразно відчувати небезпеку їхнього становища, і тому вони перел убивством Симона Петлюри, кілька разів і в Харкові, і в Москві, з острахом згадували його ім'я, як найбільш небезпечного та активного ворога.

Вони почували, що наближується для них час Божого та народнього суду, який несе з собою розплату за той нечуваний жах, який пережила Україна за час їхнього панування та що Симон Петлюра, осяяний славою народнього героя, який прагнув до його волі, до рівности всіх громадян, до чесного та правдивого народоправства, до повної незалежності України, який не знав в цьому догматові своєї віри ніяких компромісів, був самим небезпечним та непримиримим ворогом большевиків на Україні.

По власному досвідові вони знають, яке велике значіння для народніх рухів мають ті особи, на яких спочиває всенароднє соборне признание і тому в той момент, коли наближувався час нової рішучої боротьби України за своє визволення, — Симона Петлюру вбито.

7) Наші вороги вбивством Симона Петлюри намагаються та розраховують підірвати й обезсилити взагалі наш український визвольний рух, позбавивши його того провідника, що стояв на чолі його. Тому першим нашим обов'язком, нашою найвищою пошаною та вдячністю перед немирущою пам'яттю Небжчика-Героя повинно бути дальше тверде і непере-

можне переведення в життя тих вимог та ідеалів, яким Він так чесно і віддано служив і за які віддав своє життя.

а) Ми ще більше активно і ретельно станемо до боротьби за незалежність України та визволення її від чужої окупації. Словом і ділом кожний в своїй ділянці життя та праці, ще з більшим завзяттям виконуючи покладені на нас громадські та моральні зобов'язання, не вагаючися віддамо всі свої сили на користь визвольної боротьби.

б) Залишаючися вірними і відданими державному прапору Української Народньої Республіки, на чолі якої стояв Симон Петлюра, ми, з глибоким почуттям державно-патріотичного обов'язку, підтримаємо її уряд та тих людей, що по праву та по законах УНР взяли на себе важкий і відповідальний тягар провадити та керувати українською державною працею і зберегти до слушного часу нашу державну ідею в тому вигляді, який вона отримала від законного представництва всього українського народу.

в) Постійним обов'язком українського громадянства, який ми зі свого боку вважаємо особливо важливим, буде також збереження кадрів української національної армії, яку з такою любов'ю та ширим патріотичним почуттям організував покійний небіжчик й інтересами якої він жив за весь час своєї відповідальної державної праці. Під його керуванням українська національна армія, за короткий час свого існування, вписала незабутні сторінки в історію героїчної збройної боротьби за національне відродження та державне визволення України.

г) Нарешті всі ми, пам'ятуючи заповіді Симона Петлюри, про те, що визволення нації та утворення Держави переводиться спільними її силами, — мусимо дбати про нашу систематичну організованість та об'єднання всіх наших живих сил для тої останньої боротьби, з якої ми мусимо вийти і вийдемо побідними переможцями.

8) В цілях достойного того великого діла та подвигу, якими відзначалась діяльність Покійного Голови Української Держави, вшанування його пам'яті та захисту його дорогого імені від огидних наклепів, з метою також посилення громадської праці по здійсненню тих ідеалів та гасел, які були провідними в життю великого небіжчика, конференція української еміграції в Румунії постановляє:

А) Заснувати Комітет по вшануванню пам'яті Симона Петлюри, до якого мусять увійти представники всіх існуючих в Румунії українських організацій та який, в контакті та постійному органічному співробітництві з аналогічними Комітетами в інших країнах, має вирішити та перевести в життя справу достойного вшанування пам'яті Симона Петлюри, захисту його світлого імені на процесі та організацію допомоги його родині.

Як особливий чин вшанування пам'яті Великого Небіжчика в Румунії, конференція постановляє збудувати Український Народній Дім імені Симона Петлюри в Букарешті.

Б) Приступити до організації в Румунії відділу чи філії «Ліги Української Народньої Республіки», що матиме метою підтримку та поглиблення її ідей, організацію ширших кол громадянства на цьому ґрунті, з метою поширення та інтенсифікації боротьби за Самостійну Українську Державу.

Організація «Ліги УНР» має базуватися на принципі бездоганної морально-політичної чесноти та на здібності до матеріальних жертв та самопожертв.

ПО НАУКОВОМУ З'ЇЗДІ.

Відбувся український науковий з'їзд у Празі, і самі собою напрошуються де-які висновки що-до цієї виразної події в нашому культурно-національному житті.

Звичайно, науковий з'їзд — це свято культури. Таке значіння

має і наш науковий з'їзд. Увесь його характер — вся організація та увесь перебіг його фактичного dokonання — не виходили по за межі порядку наукового. Од аналогічних з'їздів звичайного типу наш з'їзд різниться лише ширшим характером — і що-до свого змісту (на йому представлено не одну, а багато різних галузей знання), і з погляду національного його значіння, — особливо з цього останнього погляду. Коли життя народа відбувається в обставинах нормальних, то момент національн.й не звертає на себе спеціальної уваги, як не звертає на себе уваги здоровля в організмі, в якому функції відбуваються нормально. Коли ж нормальний розвиток національного життя данного народа порушено, то й звичайнісінькі прояви національного життя дістають особливе значіння цілком незалежно од того, чи ставляться при тому які спеціальні цілі. Ми не маємо тут на увазі згадувати тяжкі історичні обставини українського національного життя, ще менше хочемо наводити старі історичні позви, але факт залишається фактом: умови для культурно-національного розвитку українського народа, з'окрема на ділянці науковій, були у нас до останнього часу надто невідрадні; в момент великої революції на всім просторі російської України не було й одної — навіть початкової — української школи. Отже, удержуючись од всяких політичних консеквенцій, виходячи з самого лише факту, маємо сказати, що культурно-національна праця наша в таких умовах набірає широкого національного значіння. Тож зрозуміло, чому в момент великого політичного піднесення 1917-1918 року велике значіння українське громадянство надавало моментами національно-культурним. Коли взагалі *inter arma silent musae*, і напр., російська академія наук, цей величний витвір державної національності, зайшла під час революції у тінь політичних подій, — в той самий час на Україні, в лоні нації не-державної, в своїх національних правах покривдженої, поруч з завданням суто-політичними надається велике, рівноцінне значіння і завданням культурно-національним. Продукується у величезній кількості книжка загально-культурного значіння, організовується національна школа од перших щаблів її до найвищих, повстає національна академія наук, і все це твориться в момент найбільшого напруження політичних подій, фактично не переривається і під час гарматного обстрілу тих установ, де гарячково провадиться праця значіння національно-культурного. І що характерно, — цій праці оддаються і ті люде, що ставлять собі при тсму певні політичні завдання, і ті, що провадяться інтересами самої культури, розуміючи всю ту шкоду, якої зазнає культура взагалі од занедбання культурних потреб данного народу; тому, напр., бачимо в ролі організатора і першого президента Української Академії Наук російського академіка В. І. Вернадського, що, хоч, українець зроду, все життя своє оддав російській науці, але у відповідальний момент відчув усю вагу національної культури рідного народу. То ж зрозуміло, що свідомі свого національного обов'язку українці не могли на вигнанню забути про культурно-національні потреби та завдання українського народу.

Це тим більше, що, як бачимо, навіть російська еміграція, виявляє дуже інтенсивну роботу також і на полі своєї національної культури.

Це тому що становище й російської культури, там, дома, захитано, долі її загрожено; від ветеранів російської науки звідти чується розпачливий крик, що для них «смени нет», бо нові кадри їх заступників на полі науковому не відповідають своєму призначенню. Але ж треба при тому взяти на увагу, що наше становище з цього боку значно гірше. Для росіян самий національний момент їхньої культурної продукції знаходить і в нинішніх умовах, так само як і колись, співчуття і піддержку з боку хоч і комуністичної, та все ж таки російської влади; між тим, на нашій землі поза бутафорською, про людське око, українізацією продовжується та останнім часом підсилюється стара система диктатури російської мови.

Знов таки, ми не маємо цього разу спинятися на умовах культурно-національного життя на Україні під нинішнім окупантським режимом. Але не можемо не сказати, що в тих умовах, напр., продукція української книжки на Україні стоїть дуже не високо, що її тут забиває книжка мовою російською, що навіть нижчу і середню школи не забезпечено підручниками, що нарешті Всеукраїнську Академію Наук, утворену не за нинішнього режиму, лише терплять, не даючи їй ні матеріяльних, ні яких інших засобів для ширшого розвитку її діяльності. Отже, як казали ми ще рік тому, «раз поставлено під загрозу великої небезпеки нашу національну культуру, що творить таку важну сторону національного існування кожного народу, то це мусіло знайти відповідний відгук і в акції української еміграції» («Тризуб» ч. 7. 29 листоп. 1925 р.). Тому за надто тенденційні треба визнати спроби большевицьких елементів надати українському науковству з'їздові політичні завдання та ще й скеровані безпосереднє на адресу большевицької влади. Таких завдань у дійсності не було, хоч у з'їзді брала участь у великій кількості політичні елементи еміграції; з'їзд мав ширші культурно-національні завдання, коли ж він так упав сіллю в око нинішнім володарям України, що розвинули проти його шалену агітацію, то це лише зайвий раз свідчить, як їм не мило констатувати українські культурні досягнення на чужині, бо цим підкреслюється лицемерно-бутафорський характер домашньої українізації. Але такий вислід, хоч і цілком справедливий, стоїть уже по-за межами тих завдань, які ставили собі організатори українського наукового з'їзду в Празі.

Які б тенденції хто й не надавав науковому з'їздові та які б там консеквенції фактично не витягалися з цієї події, український науковий з'їзд був і остається святом української національної культури. В добу великої творчости нації українська еміграція, не лише як чинник політичний, а й взагалі, як органічна частина своєї нації, просто не могла занедбати свого обов'язку перед рідною культурою. По окупації нашої батьківщини опинилися ми на гостинній слав'янській землі. Не вмішуючись ні в наші внутрішні чвари, ні в наші сусідські відносини з тими, кого доля так само привела на еміграцію, чеське правительство, виходячи з широко зрозумілої слав'янської ідеї, дало нам великі можливості для культурної праці. На чеській землі повстало чотири високі українські школи, в яких біля сотні наукових робітників

знайшли собі ґрунт для відповідної праці. Поруч з школами повстали тут наукові товариства різних фахів. Утворилися таким чином справжні лабораторії наукової творчості, і в таких умовах було б непростим гріхом проти свого народу не дати підсумку кількісній науковій праці нашої тут. До цього обов'язувало нас почуття нашої відповідальності і перед нашим народом, з яким ми тісний зв'язок відчуваємо, і перед тим народом, якого гостинністю ми користуємося. Для нас самих потрібно було вияснити наші наукові досягнення, перевірити міру їх повноти, глибини та сталості, зрозуміти собі хиби та відповідно спрямувати нашу дальшу наукову працю. Цей досвід для нас дуже цінний, до він допоможе нам надалі, забезпечить нам, як ми думаємо, дальші успіхи, оскільки це залежить од справжнього розуміння даних того досвіду.

О. Лотоцький.

ПІКІЛЬНА СПРАВА НА УКРАЇНІ.

(докінчення).

Вища освіта пережила де-кілька етапів з часу встановлення совітської влади на В. Україні.

Реформа народної освіти 1920 р. залишила в системі шкіл старий університет, який лише прибрав назву Академії теоретичних знань або Інституту теоретичних наук. Однак скоро Наркомос прийшов до переконання, що протиставлення університетів технічним інститутам — це є анахронізм, який мусить бути пережитий, бо вся вища освіта має стати моністичною.

Дивлячися на університет, як на пережиток феодального устрою, Наркомос почав, як висловлюється Ряппо, «ідейну боротьбу зі старою ідеологією професури, і вона (невідомо хто: ідеологія чи професура? С.) кипіла в цьому котлі, де температура піднімалася до дуже високого ступня» («Наука и научное исследование на Украине». (Шл. Осв. 1924 р. ч. 10). З дальнішого тексту цієї статті приходиться зробити висновок, що в котлі кипіла професура, а не ідеологія, щоб-то щось матеріяльне, а не ідея, бо в наслідок цієї боротьби повстало, як признається Ряппо, «увільнення університетів від тих, хто в боротьбі виявив себе безсилим». Про те, що тут відбувалася боротьба зовсім не на ідеологічному фронті, свідчить, між иншим, кваліфікація ворога, яку подає Ряппо. «Ворог був чудово озброєний і високо кваліфікований, бо капіталістична доба залишила в спадщину учених, тісно зв'язаних з своєю класою — буржуазією. Боротьба ускладнялася ще тим, що вчені при капіталістичнім устрою замкнулися в свого рода касту, куди новому елементу дуже тяжко пройти». Отже, коли б йшла боротьба виключно на ідеологічному фронті, то ворог, так чудово озброєний, не був би знесилений цією боротьбою. Ніякими словесними викрутасами не вивернуться реформатори вищої школи на Сов. Україні від

) Див. „Тризуб“ ч. 54.

моральної відповідальності, а колись, може, і судової — за фізичну страту не одного десятка вчених, які не хотіли жертвувати інтересів науки на користь політики.

Аполітичність вищої школи й науки, що проповідують буржуазні наукові робітники, на думку совлади, є нісенитниця. «Вища школа, як кузня виховання та підготовки молодого покоління, є така ж політична організація, як і кожна організація робітничої класи». Такою ж нісенитницею, як і аполітичність, визнала совлада і домагання учених відстояти свободу вибору тем і поля для наукового дослідження. Ця свобода, на думку совлади, стояла на перешкоді революційному процесові, а «організатори освіти Сое. України були кровно зацікавлені в тому, щоб наукова діяльність була не тільки попутником революції, але одним з її ферментів». (там же).

Накінець, на погляд совлади, дурниця є також домагання автономії для високих шкіл, бо «при совладі професура домагається автономії, щоб захистити буржуазну науку та її ідеологію від робітничо-селянського впливу». На цій підставі засновання будь-яких представницьких органів для управління Вуз'ами було рішуче відкинуто. Керування Вуз'ом належить правлінню, яке складається з відповідального ректора-комуніста й осіб, яких виставить відповідна професійна спілка й професура.

Рівночасно з реформою вищої школи повстала реформа й самої науки, що має викладатися в цих школах. «Наука у вищій школі не повинна бути чистою самціллю, а засобом підготовки будівничих нового соціалістичного світу». «Наука, як щось вище, «чисте», абстрактне — пролетаріату не потрібна». «В основу наукового дослідження у всіх галузях мусить лягти метод діалектичного матеріалізму». Всі ці афоризми належать Ряппові, якому найголовніше завдячує вища школа своєю реформою.

Марксистський метод являється сфiційним, ледве чи не державним методом, як про це свiдчить стаття М. Гуревича «О преподавании марксизма в высшей школе» («Шл. Ос.» 1925 р. ч. 1-2 стор. 13).

«Політграмота» є обов'язковий предмет в програмі всіх Вуз'ів. Цей предмет охоплює собою основи політичної економії, історію революційного руху та елементарну марксистську філософію.

Так стоїть справа в теорії, на папері, а життя почасти вирівнює ту кривину, що так вперто накреслює в своїх наукових програмах Наркмос та його Методком. Як видно з тієї ж статті М. Гуревича, робітники-партійці, які переводили останню соціально-академічну перевірку, визнали політичний аналіфabetизм серед студента «прямо таки вражаючим». Той же М. Гуревич вказує, як треба поставити політграмсту у вищій школі. Наведу де-кільки рядків, які стосуються політграмоти для медика: «Увага медика при проходженні політичної економії має бути максимально звернута на вивчення питань праці й заробітної платні в їх історичному освітленні. Рівно ж при викладі філософії на медичному факультеті необхідно, безперечно, більше зупинятися на пристосуванні марксизму в біології, на загальному

поясненні матеріалізму, як філософської системи, ніж на історії чи філософії».

Чи кращими лікарями виходять з медичних факультетів сучасні медики-марксиста та філософи, ніж дореволюційні наші лікарі, які вчилися лише одній медицини, про це можуть судити лише ті, що там, на Сов. Україні, користуються їхньою лікарсько-філософською допомогою. Аналогічно до медиків готуються наукові робітники, підготовка яких йде під контролею комуністичної партії. Ступінь здатності кожного кандидата на наукового робітника обговорюється політичною й професійною організацією, і навіть не тісним колом факультету, а з участю «громадського елементу». З совітської преси знаємо факти про те, що дуже солідні наукові праці не знаходили призначення з боку факультету лише тому, що під час диспуту «доброволець-опонент» закидував дисертантові нехтування марксістського методу або малу його відданість комуністичній партії.

Відсіль цілком природними стають ті вимоги, які ставить Вуз що-до прийому студентів. На першому плані стоїть тут не рівень наукового знання, а ступінь революційності й політичного розвитку кандидата. Цим пояснюється пристрасть Соввлади до рабфаків, до кандидатів, що командуються комуністичною партією, профспілками, комнезами й т. п.; цим же пояснюється переведення генеральних «чисток», в наслідок яких виключалися ті, хто — як одверто признається Ряппо, — вів активно ворожу роботу проти влади робітників і селян, дезорганізуючи роботу по реформі вищої школи.

Однак із слів того ж Ряппо виходить, що з Вуз'ів звільнялися й такі особи, які стояли осторонь від усякої політики. Так напр., одна студентка Одеського Педаг. Інституту, що була звільнена в наслідок чергової «чистки» студентів, звернулася до Ряппо під час перебування його в Одесі з проханням переглянути її справу, при чому щиро призналася йому, що ні в якому русі не брала жадної участі. На це була така відповідь Ряппо: «Так, ви не винуваті, що ви студентка, що ви зовсім випадково попали до Інституту (Оплески)*. Ви потрібуете ще великої попередньої громадської праці раніш, ніж йти у педагоги».

Де-які дані про академічну підготовку прийнятих до Вуз'ів знаходимо в офіційному органі Наркомос'а «Шл. Осв.» А саме:

	Прийом:	в 1923-4 шк.р.	в 1924-5 р.
Скінчило	трудшколи	7,4 %	7 %
»	прсфшколи	17,2 %	20,7 %
»	рабфак'и	7,6 %	21,2 %
»	б. середні школи	57,2 %	44,7 %
вчилоса дома		9,6 %	6,4 %

Навелені тут данні свідчать, що значно збільшився відсоток рабфаківців і навпаки значно зменшився відсоток тих осіб, що скін-

*) Про це все розповідав Ряппо на зборах студентства та робітників просвіти Одеси 19. VII. 1924 р., і як раз ця відповідь Ряппо на слова студентки викликала оплески з боку аудиторії. Про ці оплески не забув згадати Ряппо при друкуванні зазначеної промови в своїй збірці статей і промов «Система нар. просвещения Украины». X. 1925 р.

чили б. середні школи. Чи це є поліпшення академічної підготовки тих осіб, що вступили до Вуз'ів у 1924-5 шк. р., не тяжко рішити, як що пригадати, з яким науковим запасом знання виходять рабфаківці після двоохрічного перебування в рабфак'ах.

Все, що я навів тут для характеристики вищої школи та науки на Сов. Україні, на мій погляд, недвозначно свідчать про руйнацію вищої школи як такої, та про зниження їх наукового рівня.

Але наукові сили на Сов. Україні не зникли, і наука все ж таки йде наперед завдяки Всеукраїнській Академії Наук і організації науково-дослідних катедр. Особливо велику роллю відіграє Всеукраїнська Академія Наук (ВУАН), яка перевела за шість років свого існування цілу низку капітальних праць, переважно з галузів українознавства, які, на великий жаль, досі залишаються неоголошені за браком коштів на друк. Навіть справоздання ВУАН за 1921 та 1922 р. р. могли з'явитися у світ за допомогою еміграційного видавництва української молоді.

Як відомо ВУАН добивається права набути значіння Всесоюзної Академії Наук нарівні з Ленінградською Академією Наук: це дало б їй право одержувати утримання з всесоюзних коштів, а в той же час залишатися під керуванням Головнауки своєї республіки. Про це домагання ВУАН нагадав акад. М. Грушевський на засіданні Київської сесії Укрнауки, що відбулася в Києві в днях 23-28 січня ц. р., і мотивував його так: «ждемо змоги безпосередньо звязатися із світовим науковим життям і культурним рухом, щоб не впрошуватися до тих експедицій і наукових станцій, що їх організувала Ленінградська Академія, в ролі бідних родичів, що шукатимуть дозволу й собі «тоже позанимається наукою». Хочемо поруч неї на рівних правах йти в культурний світ, щоб черпати безпосереднє з його скарбниці і демонструвати перед ним досягнення укр. культури й науки». («Україна» ч. I 1926 р. стор. 12).

На мій погляд, домагання ВУАН придбати значіння Всесоюзної Академії має свсю рацію, як що взяти на увагу, що Сов. Україна не являється самостійною державою, а лише країною, якою порядкують окупанти з Москви.

Пережсжу тепер до огляду шкіл, які ставлять своїм завданням готувати робітників просвіти, та до характеристики матеріяльного й правного полжження цих робітників на С. Україні.

ІНО (Інститут Народньої Освіти) є вища педагогічна школа, яка готує робітників просвіти для всіх галузей виховничо-просвітньої роботи. Нормальний курс ІНО, трьохрічний. Після закінчення ІНО обов'язковий однорічний стаж в установах ссцвос'а, прсфібра чи політпросвіти.

До прийому в ІНО мають допускатися лише ті, про яких буде з'ясовано, після першого провірного триместру, що вони мають нахил до педагогічної діяльності.

Цікаво, що, як за царських часів було заборонено вступати до університетів особам, що скінчили учительські семінарії, так і Наркомос забороняє перехід з ІНО до інших спеціальних інститутів.

Що торкається постановки занять в ІНО, то вони носять переважно практичний характер. Як висловився Ряпо, — необхідно порвати зі старими традиціями теоретичного вивчення в аудиторіях різних методик, це діло практики. Такий напрям педагогічної підготовки спричинився до виявлення на світ Божий проектів педагогічного учеництва, щоб-то придбання педагогічних звичок і прийсмів шляхом практики при досвідченім учителі в одній з кращих шкіл. Нічого казати проте, що така підготовка може дати в кращому випадкові фе шала в освітній справі, а не педагога, що добре розуміється в дитячій психології та має належну теоретичну фахову освіту, яка одна може встановити критерій для оцінки практичних педагогічних прийсмів.

Другою школою для підготовки учителів є трьохрічні педагогічні, які визнаються, як тимчасова організація. По суті це — старі учительські семінарії, куди теж багато йде вчитися не для того, щоб присвятити себе учительській праці, а щоб перейти відтіль до иншої спеціальної школи. Контингент учнів педкурсів комплектується наперекір статуту, не з абітурієнтів профшколи, а з осіб, що скінчили трудову школу. Характерною рисою структури педкурсів є розвиток і зміцення колективних засад. Тому найбільше зручним елементом на учительську професію визнається комсомolecь, комуніст, робітник, селянин, бо звязок з партією з підприємством є, на думку Соввлда, вірна гарантія виховати з них учителя-громадянина, який не відійде від підприємників, а буде служити на користь робітничої класи. Що учитель, який вийшов з народу, не порве з ним звязку, про це нема чого розпачатися: історія дореволюційного й пореволюційного українського учительства яскраво підтверджує істину. Виходці в більшості своїй з м селянства, народні учителі, разом з українським народом, не могли прийняти большевицької революції. Соввлада добре розуміла, що тільки через учителя вона може притягнути до себе селянство, а тому вона рішила втягнути учителя в совітське будівництво. І от починається політпідготовка учителів на Україні. Сюди увійшли, перш за все, основні відомості з курсу політичної економії, відомості з марксівської науки про державу й про диктатуру пролетаріату, накінець, відомості з історії соціалізму та історії революційного руху, де була виявлена історія РКП, а також відомості з історії осціяльних рухів на Україні й історії КПБУ. Після політпідготовки переводиться перевірка — обрахунок політичного знання робітників освіти. Для переведення обрахунку організовано особливі трійки з представників партії, спілки робітосвіти й народосвіти. Головне керування справою політпідготовки належить комунпартії, яка в особі Ц. К. видає відповідні обіжляки.

Але крім цієї політичної інспектури, що встановлена комуністичною партією, є ще інспектура адміністраційна вже з рамен наркомос'у. Що з себе уявляє ця інспектура, про це можемо вичитати у того ж Ряпо: «Відусюди надходять вказівки та вимоги: підвищити кваліфікацію інспекторів». («Шл. Осв.» ч. 1-2. 1925 р.).

Про матеріяльне положення робітників освіти багато говорити не приходится; не тільки народні учителі були залишені на т. зв. «самоокупаємость», коли соввлада зняла з себе оплату праці учителів,

але й учені довгий час не одержували постійного утримання. Не один учений, як, напр., п.с.к. П. Я. Стебницький помер буквально з голоду. Та й зараз, — як пише А. Буценко в статті «Радянська влада й забезпечення учительства» («Шл. Осв.» ч. 1-2, 1925 р.) «не можна похвалитися тим, що заробітня платня достатня для вчительського персоналу». Тому не диво, що небагато є охочих йти до педагогічних шкіл, «бо учительська кар'єра, — як зауважує Ряппо, — очевидночки є невивідна». («Реформа высшей школы» стр. 96). В своєму огляді нар. освіти на Сов. Україні я навмисно користувався офіційними матеріялами або тими матеріялами, які мають офіційний характер, і це для того, щоб уникнути обвинувачення в штучному освітленню фактів.

Отже дуже помиляється М. Зотин, автор статті «Підготовка учителя» («Шл. Осв.» ч. 8. 1924 р.), коли каже, що «тільки злісний і безплідний меншевізм та закордонна контр-революція можуть обвинувачувати радянську владу й комуністичну партію в свідомому руйнуванні культури й її живих сил, низводячи нас на ступінь диких вандалів, паливодів-башибузуків».

З наведеного тут видно, що таке обвинувачення розсипано в багатьох документах і офіційних матеріялах, складених там, на Сов. Україні, я ж тільки дозволив собі одне—звести їх до певної системи, яка, на мій погляд, досить яскраво свідчить про те, як багато праці має бути прикладено на те, щоб загоїти всі ті рани, які нанесено духовій культурі на нашій, не своїй землі сучасними її окупантами.

Ст. Сіропольо.

З МІЖНАРОДНЬОГО ЖИТТЯ.

Маніфест інтернаціональних фінансистів.—Пан-європейський конгрес.

Серед великої міжнародної буржуазії за останній час помітний жвавий рух, спрямований на найбільше завдання наших часів, а саме, на економічну реставрацію Європи. До цього руху треба віднести хоч би такі факти, як організацію сталювого картелю, пересправи між англійськими та німецькими представниками тяжкої індустрії, проєкт міжнародного банкового картелю, то-що. Але впливи фінансових колдають себе одчувати в Європі не тільки в індустріальній площині. Бо ж можна з певністю гадати, що і Локарнський пакт, і вступ Німеччини до Ліги Націй, і франко-німецьке зближення, заініціоноване в Туарі, і багато інших фактів, що ними, як тичками, зазначено розпочату дорогу політичного замирення Європи, — все це не обійшлося без впливів і тиску могутніх фінансових інституцій на осіб, не тільки європейських, але й північно-американських. Досі вони не виступали офіційно, впливаючи на справи лише посередно; тепер вони виступають на кон, звернувшись од свого імени з маніфестом, в оборону економічної волі, до європейської політичної опінії. Під маніфестом стоять підписи 180-ти найбільших представників фінансів, індустрії та торгівлі таких держав: Сполучених Штатів Північної Америки, Англії, Франції, Німеччини, Італії, Австрії, Угорщини, Румунії, Польщі, Чехословаччини, Бельгії, Данії, Голандії, Норвегії, Швеції, Швейцарії. Проминути цього явища без уваги не зможе і не буде в силах європейська політика, хоч би й хотіла того; вагу його в той чи інший спосіб відчуже європейська економіка, мабуть, уже в близькому часі. Подаємо трохи скорочений текст маніфесту:

«Зруйнування великих політичних об'єднань у Європі нанесло страш-

ний удар інтернаціональної торгівлі. На широких просторах, де населення колись вільно обмінювалося між собою продуктами своєї праці, встановлено численні нові кордони, старанно охоронені митними мурами; колишні ринки зникли, і расова ненависть роздробила людські спільноти, що їх інтереси були тісно зв'язані між собою...

«Щоб зазначити й боронити нові кордони Європи, встановлено скрізь мита, обмеження та заборони, що їх існування дало уже лихі наслідки для всіх заінтересованих. Одна держава втратила джерела дешевої споживи, друга недорогої сировини; індустріям також бракує сировини та вугілля. За митними мурами повстали нові льокальні індустрії без жадних реальних баз, бо витримувати чужу конкуренцію вони можуть лише при умові підвищених митних ставок. Залізничні тарифи, продиктовані політичними міркуваннями, зробили транспорт і транзит дорогими і трудними. Ціни тому підвищені й утворилася штучна дорожнеча; загальна продукція зменшилася, кредит обмежився, валюти впали. Надто багато держав, прямуючи до мрійного ідеалу національного інтересу, зневажили свій власний добробут і втратили з очей спільність світових інтересів, бо базували свої комерційні відносини на економічній ересі, яка розглядає торговельні взаємовідносини, як одну з форм війни.

«Економічне відтворення Європи можливе лише тоді, коли всі політики всіх держав старих і нових здадуть собі справу в тому, що торгівля — не війна, а взаємо-обмін, що за мирного часу наші сусіди — це наші клієнти, що їх добробут — передумова нашого добробуту. Обмеження довозу тягне за собою обмеження вивозу, а ні одна країна зараз не може обійтися без експортних операцій. Загальний добробут людський до високої міри залежить од експорту та імпорту, од ходу інтернаціонального обміну, і ми не можемо інакше, як з тяжким непокоєм, слідкувати за цєю політикою, що спричиняється до зuboжіння Європи.

«На щастя, де-які ознаки вказують, що політична опінія всіх держав починає нарешті здавати собі справу що-до тої небезпеки, яка загрожує нам усім. Ліга Націй і Торговельна Міжнародна Палата дбають про те, аби звести до мінімуму усі формальності, обмеження та заборони, щоб знищити нерівне трактування сторін та полегшити пасажирний і торговельний рух. По де-яких країнах лунають авторитетні закляти про певне анулювання митних кордонів; по інших — пропонують складання торговельних згод на довгий термін на основі найбільшої сприятливості взаємовідносин договорних сторін. Де-які держави, в останніх договорах своїх, визнали необхідність увільнити торговельний обіг од тих обмежень, що тяжіли на ньому; других — учить досвід, що знищення бар'єрів, які їх поділяють, — це найбільше надійний лік од того застою в справах, що вони на нього хорують. Ми не встановлюємо точних результатів, що могли б стати наслідком того режиму, де б добра воля заступила місце ворожнечи, а співробітництво замінило б собою односторонність; ми лише проголошуємо наше переконання, що тільки затверджена економічна воля дає певну і міцну надію на відтворення світового обігу і світового кредиту».

Французькі представники, аби не було «ріжного тлумачення» наведеного тексту, де-що додали до маніфесту, взявши на себе одповідальність не за цідий текст, а лише за свій додаток. — Вони вважають, що до економічного неладу та несталості спричинилися наслідки війни і з окрема валютові кризи, які з того повстали. Тому, аби уникнути погіршення і без того трівожного становища, перш за все необхідно, щоб ті країни, де валюта ще не стабілізована, яко мога скорше повернулись до здорової монетної системи. Вони негативно ставляться до всякого перебільшеного протекціонізму, явного чи прикритого, до зловживання регламентацією, до всяких перешкод, поставлених по дорозі інтернаціонального торговельного обміну. Вони вважають необхідним знищити усі штучні бар'єри, що припиняють можливість повернутися до вільного довоєнного економічного взаємообміну між народами і т. и.

Опінія ріжних народів по ріжному поставилась до маніфесту. Президент Сполучених Штатів Кулідж сказав, що маніфест — справа чисто

європейська й Америки вона не торкається. Думки, висловлені в ньому, добрі для Європи, але для Америки шкідливі. Англійський «Times» вважає, що маніфест виявив існування нової тенденції в економічному і політичному житті Європи, що треба чекати дальших кроків, бо маніфест — це тільки початок. Урядовий «Morning Post» гадає, що зміна митної політики Франції, Німеччини та Сполучених Штатів так мало правдоподібна, що не варто про це й говорити. Ліберальна англійська преса вітає маніфест, нагадуючи про те, що сто літ тому аналогічний документ був поданий англійськими банкірами парламенту, ставши вихідною точкою вільного торгу в Англії. Французька преса, — спеціально, права, — поставилась досить кисло до маніфесту, вбачаючи в ньому удар по Версальському договору. Італійська преса наводить маніфест, майже не коментуючи його. Німецька опінія більш-менш однодушно вітає маніфест, вказуючи на то, що він стався в розвиток ініціативи директора Reichsbank'у д-ра Шахта, яку той подав у Лондоні півроку тому. Майже вся преса підкреслює в маніфесті як раз те, що не сподобалося французам, а саме те, що тези маніфеста — це перший пролом у мурах, збудованих мирними договорами. Цікаво зазначити, що соціалістична преса різних народів по різному оцінює маніфест. Так берлінський «Vorwärts» вважає, що маніфест висловлює той погляд, оборону якого здавна уже веде робітнича верства, а «Daily Herald» орган Labour Party, говорить про те, що робітнича верства знову стоїть перед новою спробою капіталізму закріпити свою силу шляхом централізації європейської торгівлі під контролем малої купки всемогутніх банків.

*
* *

Звертає на себе увагу велика подібність, майже тотжність цих думок із змістом резолюції та маніфесту пан-європейського конгресу, що відбувся у Відні в жовтні ц. р. Одміна лише в тому, що пан-європейці сполучують з цими думками певний план політичного перебудовання Європи, про що стримані фінансисти лише здалека натякають.

Так само як і фінансисти пан-європейці вважають, що головною бідою сучасного стану річей суть: 1. митні кордони і 2. національна ворожнеча; кордони спричиняються до зубожіння Європи, ворожнеча — до зниження її культурного рівня. Але пан-європейський рух зродився в межах колишньої Австро-Угорщини, де добре розуміють, що встановлений, в наслідок війни, політичний прозоділ територій в Європі, у головних своїх рисах, не може бути змінений мирною пропагандою, хоч би яка вона була переконаюча; що для цього потрібні були б нові війни, які, при сучасному відношенню сил, мабуть, таки не дали б бажаних для них результатів, а тільки ще більше згіршили б справу. Тому основоположник «Пан-Європи» гр. Куденгове-Калергі пише: «ми не змагаємося змінити державні кордони, ми шукаємо способів зробити їх переносними для народів. Для цього треба, щоб кордони стали непомітними, щоб вони не перешкоджали економічному та культурному взаємообміну, щоб народи по обидва бони кордонів почували себе однаково щасливими». А конгрес у своєму маніфесті пояснює: «Пан-європейський союз утворено з метою покласти край заколотам серед братів Європи, припинити політичну та економічну ненависть серед європейських народів. Союз рівно ж бажає: анулювання кордонів між європейськими державами, бо вони стали перешкодою для замиріння та для економічного розвитку; знищення війн та заступлення їх арбітражними трибуналами; скасування окремих митних прав і засновання замість того європейського митного союзу; припинення ворожнечи та утисків шляхом встановлення абсолютної рівності всіх націй європейського суходолу. Це — єдина програма, яка може врятувати Європу од економічної та політичної руїни».

Економічне обґрунтування цієї програми, як вже було зауважено, тотожне з думками висловленими в наведеному вище маніфесті фінансистів. Політичний бік цього плану пан-європейці викладають у такий спосіб. Європа, на їх думку, мусить перетворитися у конфедерацію держав, при-

близно на кшталт Сполучених Штатів Північної Америки, складаючи з себе не тільки митну, але й політичну спільноту з певними інституціями для вирішення усіх загально-європейських справ. При тому до складу цієї конфедерації входить не вся Європа. Спеціально європейським континентом мусить стати лише середня Європа з додатком Франції, Італії та інших дрібних держав. Поруч з цим континентом стануть два других, а саме: 1. англійський, себ-то, Британська Імперія, що її землі розкидано по цілому світу і 2. російський — з тої причини, що це не зовсім Європа, та з деяких інших.

Цей поділ Європи на три «континенти» — найслабший бік пан-європейської теорії. На перший погляд він справді наче б то відповідає певним політичним нахилам на заході та сході Європи. Англійська політична теорія про «блискуче ізолювання» об'єднаного королівства в Європі та російський «євразізм» можуть справді наводити на думку про три європейські «континенти». Але коли Європа може так чи інакше обійтися без колишньої Росії — чи сучасного ССРСР та зараз і реально обходиться без цього східного «континенту», — то без Англії Європу просто не можна собі уявити. Безперечно, що англійські національні інтереси лежать у значній мірі далеко по за межами Європи, але ця країна століттями веда перед в цілому політичному, культурному та економічному житті; в значній мірі веде його вона ще й у наші часи, — ця найбільше «європейська» держава з усіх європейських держав. І коли можна ріжно гадати про те, що сталося б з Англією без Європи, то про Європу без Англії двох думок бути не може. Це був би досить нещодадній «континент» з обрізаним минулим та обмеженим майбутнім. Така Європа де в чому безперечно імпонувала б другим «континентам», але політично вона подекуди нагадувала б не милої пам'яті довоєнну систему, відому під назвою «Mittel-Europa». А ця згадка вряд чи спричинялась би до щирої любові між «континентами».

* * *

На пан-європейському конгресі у Відні була й українська делегація. Вона протестувала проти того, що пан-європейці, з формальних причин, зачислили Україну до російського «континенту». На це дано було відповідь, що східні державні новотвори, коли того захочуть, можуть бути зачислені і до «європейського» континенту. На цьому українська делегація поставила точку і зробила правильно. Пан-Європа — це музика далекого майбутнього, а можливо що майбутнє й не захоче її грати, або заграє щось цілком інше. Та коли б поділ на «континенти» таки стався, коли б українцям довелося таки вибирати між тим чи іншим «континентом», то — не знаємо, як інші, — але автор цих рядків подав би голос за те, щоб Україну прилучити до англійського «континенту». Наш європеїзм од того не втратив би нічого, а виграти міг би багато.

Observer.

Хроніка.

З ВЕЛИКОЇ УКРАЇНИ.

— В Українській Академії Наук. — Геологічний кабінет одержав кілька цінних колекцій самоцвітів. — Академія клопочеться про організацію фізіологічної лабораторії («Вісти» 13. XI.)

— Українська Академія Наук організовує музей діячів науки та мистецтва. Театр «Березіль» надіслав з Харкова музеєві цінну театральну колекцію. Незабаром музей переходить у колишню Лавру.

Передбачається організувати низку виставок. Першу виставку буде присвячено українському композиторові Лисенкові. («Ком.» 14. XI.)

— До археологічних розкопів на Дніпрельстані. — Укрнаука та УАН звернулись до Ради Народніх Комісарів УСРР з клопотанням асигнувати певну суму на переведення археологічних розкопів та історико-археологічних дослідів на Дніпрельстані (попередній кошторис 42 тис. карб.) В цих роботах братимуть участь наукові робітники України, Союзу та закордону. («Прол. Пр.» 16. XI.)

— Лаврський музей розпочав організацію відділу старовинної української архітектури. До відділу в першу чергу буде подіслано ті матеріали, що їх добуто останніми роками при дослідженні київського Софійського собору, собору Спаса і Єлеської церкви в Чернігові, і Канівської церкви та Кирилівської церкви в Київі. Велику показову роль відіграватимуть в музеї моделі старих будівель, на яких можна буде докладно

вивчити технічні методи будівництва. («Ком.» 13. XI.)

— Музей в Бердичеві. 14-го листопаду відкривається окружний соціально-історичний музей ім. тов. Держинського. Міститься музей у колишній старовинній фортеці-монастирі «босих кармелітів» XVI століття.

Зібрано в музеї по-над 2.000 експонатів. Серед них є видання кармелітської друкарні XVI-XIX століття, єдина на Україні збірка портретів діячів кармелітського ордену й колекція гармат.

На відкриття запрошено представників ВУАН. («Прол. Пр.» 12. XI.)

— Асоціація художників незабаром відкриває другу виставку картин під назвою «Робітничеселянська Україна в образно-творчому мистецтві». («Ком.» 14. XI.)

— Київській Публичній Бібліотеці, що нині перехрещено на Бібліотеку ВКП, оце минуло 60 год існування. («Ком.» 13. XI.)

— Шевченковський будинок мають збудувати у Моринцях, де народився поет. («Ком.» 13. XI.)

— Пролетарське студентство в Харкові дуже бідне. В інтернатах нема меблів. Палива бракує. («Ком.» 14. XI.)

— Охорона пам'яток. В Путивлі руйнується Молчанівський монастир 16 століття. В Софіївському монастирі, як і по інших, старовинні книги роздаються в нагороду за різні господарські послуги. В Кам'янець-Подільському розбирається на цеглу фортеця 14 століття. В Заславлі дуже поруйновано палац

Сангушка та костюл Бернардинів, будови 17 століття.

Адміністрація одної цукроварні роздала селянам замість грошей чимало картин історичної доби з мастку графа Ржевуського. В самому Києві руйнується на Петрівці самсонівський фонтан 17 століття та Печерська фортеця часів Петра 1-го та гетьмана Мазепи (1703 рік). Косий Копанір, що є на Україні такою ж революційною пам'яткою, як Петропавлівська та Шліссельбурґська фортеця в РСФСР, частково зайнято під приватне житло. Стан Копаніру катастрофічний.

Комісія має в найближчій часі внести на розгляд вищих законодавчих органів проекта про оголошення заповідниками території Київського братства, Старого Києва та пам'яток в Новгород-Сіверському, Заславлі, Чернігові, Кам'янець-Подільському та Бердичеві. («Культ. і Поб.» ч. 45).

— Могила М. Пирогова в с. Шереметинці коло Винниці в жахливому стані: склеп зруйновано, труна проіржавіла наскрізь. В будинку меблі зникли; нема десь каміна, коло якого любив відпочивати Пирогов, а в кабінеті, де він працював і вмер, була стайня. («Пр. Пр.» 12. XI).

— Профанація Шевченка. — В «Народньому Театрі» в Харкові виставлено «Гайдамаків» в совітській інтерпретації. На що «Комуніст», а й той не видержав, заламав комуністичну лінію і обурився. Вже коли «в тій композиції Курбас, — пише газета, — зробив певні зміни, продиктовані міркуваннями ідеологічного порядку, «Гайдамаки» чимало втратили на кону й зблідли. Така вже доля досконалих мистецьких творів: тяжко піддаються вони змінам і переробці.

...але взяти в основу ту саму літературну й сценічну композицію, залишити навіть стару естетську музичну оздобу «Гайдамаків», і наводити на все це, даруйте на слові, «ідеологічний» глянець — це невдячна робота (хоч вона й свідчить, що автор її знає політрамоту), — вона не досягає мети, демон-

струючи спектакль в стилі «Червоної Наталки». Зокрема літературні «корективи» Шевченкового тексту «Гайдамаків» особливо викликають такі асоціації; програма, на жаль, скромно замовчує ім'я цього Шевченкового «редактора». («Ком.» з 10. XI).

Справді, далі йти нікуди.

— Совітська книжка не знаходить читача. На пленумі ЦК секції робітників преси сконстатовано «невірний облік ринкової кон'юнктури, в наслідок чого видавництва завантажено нехідкими книгами», а тому «чимало видавництв зменшило випускання економічної та політичної літератури». Висловлено також бажання — «зменшити сітку окружних газет». Видко, небагато охочих на большевицький мотлох. («Пр. Пр.» 12. XI).

— Обридла й кінематографічна пропаганда. — «Пр. Пр.» з 12. XI радіє з успіхів «кінофікації села: у 20 селах (Черкащини) є кіно, що обслуговує 120 тисяч населення». А як і чим — про це в тому ж числі газети говорять трохи вище дописувач з села, скаржучись, що потреби глядача задовольняються дуже однобоко: «в усіх кінокартинах, що надходять до нас, здебільшого без кінця, тільки й бачиш, що громадянські бої. В кожній картині бачиш сцени часів голоду, бандитизму то-що, чого й так ще не забули.

Невже кіно-репертуарові нашого провінціального театру не можна-б дати більше різноманітності? — запитує з розпачем кореспондент.

— Роківини жовтня, то б то большевицької революції одсвятковано на Україні звичайним ритуалом та інсценірованою народніх маніфестацій. На прийнятті, яке видав уповноважений московського міністерства закордонних справ Шліхтер, зін на привітання від консулів, що його склав українською мовою польський консул, відповів, (якою мовою — газета делікатно мовчить: ясно само собою) скромним побажанням, «щоб трудящі маси всіх

держав і всіх народів і всіх країн, як найшвидше мали б і в себе тільки таке свято тру- да і праці». Коротко і ясно. («Вісти», 9. XI).

— Бюджет совітської України на рік 1926-7 становить 254.000.000 карб. Його складено з дефіцитом — 27.000.000 карб., що стався, по комтетентному свідченню самого Полоза, «через низку особливостей республіканського народного господарства», але за те бюджет «складено правильно, відповідно до соціально-економічних та політичних завдань радянської влади на Україні». Не інтереси народу, а завдання влади. Принаймні, одверто. («Ком.» 14. XI).

— Перепис населення на Україні відбудеться 17 грудня ц.р. Цей перепис дасть змогу точно виявити національний склад населення України, а також дасть повні відомості про загальну кількість населення, про його розподіл по галузях праці, професіях та инш. «Майже (чому — майже, і що це означає?) на всій Україні перепис провадитиметься українською мовою, а в АМССР — російською та молдавською. По районах, де мешкають нацменшості, запит населення провадитиметься рідною мовою населення. На Україні переписом буде зайнято біля 30.000 реєстраторів, здебільшого вчителів.

Президія ВУЦВК'у визнала за потрібне виключити в запитах листів перепису терміни «великорос» та «великоросійська національність», вважаючи ці терміни за дореволюційний пережиток. Для визначення національності запитуваних. вживатиметься термінів «росіянин», «українець», «білорус» та інші.

У зв'язку з переписом, президія ВУЦВК'у вирішила припинити будь-які зміни в адміністративно-територіальному розподілі України до 1 квітня 1927 р. («Ком.» 10. XI).

— Дніпрельстан. Допіру в Москві затверджено Гран-

діозний проект електричної станції на Дніпрі, спорудження якої матиме велике значіння на Україні. Мають загатири Дніпро нижче Вовчого горла коло Кічкаса велетенською греблею, що підніме рівень води, затоплюючи пороги та годуватиме гідро-електростанцію з міщою в 650.000 к. с. Виконання проекту, що має одночасно розрішити завдання транспортне і енергетичне та проблеми зрошення і розвитку української промисловости на півдні, розраховано на чотири з половиною роки і вимагає величезних коштів, яких ще нема. («Вісти» 7. XI).

— Поглиблення підходного каналу до Херсонського порту вже закінчено: він має що найменше 24 фути глибини («Вісти» 13. XI).

— Телефон Київ-Москва має бути викінчено до нового року («Ком.» 13. XI).

— Характерний конфлікт. Рада праці і оборони СССР визнала Харківську районну електричну станцію за «будівництво всесоюзного значіння». Представник УССР в Москві за-протестував, доводячи, що вона має не всесоюзне, а республіканське значіння, і збудовано її на місцеві кошти. («Ком.» 10. XI).

— «Віротерпимість». «Радянська влада — єдина влада, що здійснює принцип віротерпимости». Певле, совіти, проводючи свою антирелігійну кампанію, цього і в голову собі не покладали, але так визнав всеукраїнський з'їзд євангеліків, ухваливши до того, що «євангеліки повинні щиро, не за страх, а за совість піддержувати владу трудящих» («Ком.» 11. XI).

— Заслужене признання. — «Прол. Пр.» з 11. XI. з приємністю одмічає малюнок совітської ідилії на Україні, що його подав акад. Студинський в «Раді».

— Українізація. В Катеринославі «багато з адміністративних робітників не тільки не вивчили української мови, але й перешкождали українізації».

В Сумах «партійців українизовано лише на 40%, а відсоток українизованих службовців «ще менший» («Ком.» 12. XI).

Національні меншості. В Проскуріві відкрито дві нових єврейських семилітні, 7 хат-читалень, 3 лікнепи, відкрито єврейський відділ при індустріально-технічній школі.

Відкрито польських шкіл нових: 5 чотирьохліток, 1 семилітку, 1 клуб, 11 хат-читалень, 2 сельбуду, 13 лікнепів та 1 дошкільну установу. («Ком.» 12. XI).

— Ведуть своє далі. ЦК національних меншостей затвердив план праці на 1926-7 рік. Мають вести далі справу з виділенням на Україні жидівських, руських та грецьких районів. Та кож визнано за конче потрібне видати громадський кодекс жидівською мовою. Ухвалено організувати аж 7 типів курсів підготовки секретарів національних рад. («Пр. Пр.» 12. XI).

— Жидівська колонізація. — Виявляється в таких числах:

Переселилось 1925 року — 5674, а 1926 року — 4839 родин.

На це землевпорядкування держава дала 1.960 тис. карб. (23%), Агроджойнт — 3.800 тис. карб. (43%), «ГКО» та «ОРТ» — 350 тис. карб. (4%), американська організація «Ікор» — 114 тис. карб. (1,3%), ОЗЕТ (власні кошти) — 150 тис. карб. (1,7%) ОЗЕТ коштом банківського кредиту — 510 тис. карб. (6%) та самі переселенці дали 1.810 тис. карб. (21%). Разом — 8.694 тис. карб.

На переселення 100.000 родин потрібно орієнтовно 120 міль карб. коли капітал обернеться двічі за 10 років, тоб-то потрібно 60 міль. Вже є готівкою 10 міль., переселенці дадуть 5 міль., держава має дати в кредит 10 міль., а закордонні організації — 15 міль. Отже решту 20 міль. повинен дати ОЗЕТ.

Витрачаються мільони народніх грошей, роздаються десятки тисяч української землі на те, щоб перевести на хліборобство такі верстви, що ні коли не були хліборобами, навіть не знали фі-

зичної праці», але зате мають бути опорою окупаційної влади на Україні. (Пр. Пр.» 11. XI).

— Укр о з е т, тоб-то «Український Комітет в справі землеупорядкування євреїв-трудящих» стверджує, що тяжіння жидівського населення до землі «по далі збільшується». Дбають про нові наділи в Маріупольській та Запорізькій округах. Ухвалено утворити спеціальне товариство для фінансування жидівських переселенців «Агрофонд». («Ком.» 13. XI).

— З робітничого життя на Україні. — До Київта прибула група українських робітників, що довгий час працювали на американських заводах.

Ми, кажуть робітники, залишили Америку, бо умови роботи там неможливі. Ми воліємо одержувати меншу плату, але почувати себе вільними громадянами у вільній радянській державі. («Ком.» 13. XI).

А як цим «вільним громадянам», суверенам живеться в вільній «рабоче-крестьянской» республіці показують вирізки із совітських газет, що їх ми наводимо нижче.

— Ж а х л и в і н и ф р и. В гірничій промисловості за даними інспекції праці, на 100 робітників припадало пересічно за квартал 1924-25 р. 45 нещасних випадків, 1925 року — 53,2 випадків і спочатку 1926 року — 51,4 («Ком.» XI. 9). А в Єлисаветграді «встановлено, що за останній рік на заводі с.-г. машин «Червона Зоря» було 1.614 нещасних випадків» («Ком.» 12. XI). Це зветься — охорона праці.

— П р о т е к ц і о н і з м. В Катеринославі по професіях медично-санітарній, совітських службовців та робітників освіти «98 проц. робітників прийнято поза біржею праці, тоді як на біржі є декількисот радслужбовців, вчителів та лікарів». Через масовий набір заводами Південстали робочої сили з боку, значно збільшилося безробіття серед металістів. Дніпропетровська залізниця, що прийняла за минулий рік декільки

сот робітників і службовців, ані разу не звернулася до біржі праці. («Ком.» 14. XI).

Що це, видно, загально прийнята комуністична практика, — свідчать і скарги на з'їзді металістів: «Всі делегати одноголосно говорять, що господарники беруть робітників групами без бірж праці. В підприємствах процвітає кумівство та протекціонізм, береться на роботу робітників, які недавно виїшли з села, а безробітні з великим стажем залишаються без місця, декваліфікуються». («Ком.» 13. XI).

— Медична допомога. «Робітникам, щоб одержати медичну допомогу, доводиться приходити в 3 год. ночі та ставати в чергу. Це нервує робітників, збільшує прогули» («Ком.» 13. XI).

— Житлові умови. На тому ж з'їзді нарікають: «По деяких заводах робітники живуть по клунях, сараях, що безперечно є одною з важних причин прогулів. Медична допомога поставлена дуже погано». («Вісти». 13. XI).

— Економія часу. Щоб вимитися в парні в Києві, як подає «Прол. Пр.» (12. XI), треба витратити тільки... 4 години. Це звється «суворий режим ощадности».

*
* *

— Пошесть шкарлятини в Києві. В жовтні зареєстровано 819 захворювань. «Шкарлятина цього року поширилася, — говорить «Комуніст» (13. XI), — головним чином через те, що шпиталізація хворих недостатня.

— Нова небезпека. На Україні останніми часами починає поширюватися рак, надто серед молодого населення. («Ком.» 9. XI)

— В Києві пограбовано Володимирський собор і вбито в ньому священника. («Вісти» 13. XI).

У ФРАНЦІІ.

— Український Духорний концерт в Парижі. 21-го листопада, в Українській Автокефальній церкві відбувся духовний концерт церковного хору, під орудою п. Чехівського. Почин, який треба вітати. Спеціально українська духовна музика мало відома за кордоном і пропагувати її для широкої публіки, завдання цілком поважне і заслуговує підтримки з боку громадянства. Можна надіятись, судячи по тій енергії, яку виявив хор, що ця справа в майбутньому буде поставлена цілком добре. Уже перший концерт виявив багато можливостей. Програма підібраний цікавий і різноманітний і з вокального боку бездоганний. Його виконання переведене досить добре, почувалась лише відсутність густоти в форте; треба підсилити хор кількістю співаків і звернути особливу увагу на тенорів.

— п. В. Завадський (Львів Ринок ч. 43) розшукує п. п. І. Голубовського, С. Іванчина, Р. Кравченка та А. Ляся, що виїхали до Франції на працю на заводи Кресо.

— Семен Іванчин (Champagne -Seine, Schneider et Cie) розшукує Юрка Довгіва і прохає подати його адресу.

В РУМУНІІ.

— Комітет Вшанування П'ям'яти С. Петлюри в Румунії. В президію Комітету імені С. Петлюри обібрано: Головою — Дмитра Геродота, секретарем — Катерину Долинюк.

Головою секції по будівлі Народного Дому імені Симона Петлюри в Букарешті обібрано Ол. Долинюка.

У ЧЕХІІ.

— Вистави Української Театральної Студії в Празі. Поки знаходився на еміграції славетний український артист Микола Садовський, то всі театральні

українські сили гуртувалися біля нього та час від часу робили вистави, як в Празі, так і на провінції. Після віл'їзду М. Садовського не стало авторитетної людини, яка могла би покерувати театральною працею, тому на деякий час українські театральні вистави в Празі припиняються. Пару місяців тому коло артистів, що колись грали під орудою М. Садовського, а також абсолютенти та студіюючі Празької Консерваторії разом із визначнішими силами У. А. Хору заснували Театральну Студію, що зразу ж взялася за працю. Почала студія свої виступи участю в концерті музичного Товариства «Глагол» в Німбурзі «Вечерніями» Ніщинського. У неділю 15 листопада влаштувала Студія в Міщанській Бесіді в Празі виставу «Осінь» О. Олесея та «ВЕЧЕРНИЦІ» Ніщинського. Вистава пройшла при великому успіху і серед української публіки, що скучила вже за своїм театром. Виконавці П. Іванова, П. Іващенко та п. Гомзин на загал добре опанували свої ролі. Відчувався тільки дещо брак певної режисури. У «Вечерницях», на нашу думку, слід би зменшити рухливість артистів, особливо ж артисток, бо масова сцена через цей надмір рухливості інколи набірала якогось характеру кінематографічності. Загалом слід вітати працю молодой Студії, яка, надіємось, постаратся задовольнити бажання українського суспільства бачити твори сучасного українського театру в дійсно художньому виконанні.

— Доповідь Тимоша Олесея на тему: «Проблема східних державних кордонів України» відбулася дня 14 листопада в Українській Академічній Громаді в Празі. Докладчик піддає критичному розгляду різні принципи державно-територіяльної політики, а з'окрема пануючий серед українського суспільства програм української державности в етнографічних межах українського народу. Етнографічний принцип, що найбільш відповідає сучасній правній свідомості людства, в його механічно-статистичному абсолют-

ному значінні, дуже трудний до переведення при розрішенні конкретних питань територіяльного розмежування народів. В умовах сучасного життя народів рідко коли можна встановити виразну межу національних територій, звичайно ж на пограниччях знаходяться ширші чи вузчі пасма мішаної людности. Цілковито неvistачаючим являється етнографічний принцип там, де певна територія, наново заселюється і ще ніким остаточно не освоєна, а являється об'єктом колонізаційної боротьби і уявляє з себе постійно мінливу шахівницю мішаної людности. Такими теренами власне і являються землі на схід від сучасної Світської України. Докладчик звертає увагу на надзвичайно важливе значіння сих земель для справи державности України та робить спробу намічення програму української територіяльної політики на Сході. Порушені докладчиком актуальні питання української політики викликали велике зацікавлення слухачів та жвавий обмін думок.

— З діяльності Українського Академічного Хору в Празі. — Чехи мають сталу та заслужену славу, як народ, що має велике замиловання до співу та музики. Однак чи не найкращою їх прикметою в цій справі мусить вважатися те, що вони вміють цінити добрий спів та музику не тільки свою власну, але й чужу. Тож нічого дивного, що свого часу наша Республіканська Капела під орудою Кошиця дістала в Чехії ентузіастичне прийняття та викликала стале зацікавлення українським співом. Після Кошиця репрезентантом українського співу серед чехів став Український Академічний Хор у Празі. Засновано його чотири роки тому українським студентством і з того часу Хор провадить свою культурну працю, виступаючи з концертами як в Празі, так і частими виїздами на провінцію. Сьогорішній сезон розпочав Хор, збільшений до числа 120 душ українськими співаками з Подєбрад, великим концертом 14 жовтня у найкращій

музичній салі в Празі в т. з. Сметановій Салі. Концерт складався з трьох частин: I Канти, II Народні пісні і III Композиції. Концерт пройшов з великим художнім успіхом. Музична критика в чеській пресі, без ріжниси напрямків, умістила вельми багато прихильних рецензій. Другим виступом Хору була участь дня 13 листопада в Концерті «Злата Годінка», влаштованому Чеським Співочим Союзом, організацією, що об'єднує усі співочі товариства в Республіці, та членом якої єсть також і Український Академічний Хор. В концерті приймали участь кращі Хори Праги з кращими артистами — солістами. У. А. Хор проспівав три річі Леонтовича, а власне: 1) Ой там за горою (щедрівка) 2) Щедрик, 3) За городом качки пливуть. Виконання цих пісень викликало бурю оплесків та знаки спеціальної уваги, яких не мали інші хори. Не вважаючи на велику програму концерту і брак часу, хор змушений був співати ще й додатково. Після концерту найвизначніші представники чеського музичного світу звернулися до талановитої диригентки хору пані П. Щуровської-Росіневич з поздоровленнями з приводу того заслуженого успіху, який дістався хором у чеського музичного суспільства.

Витривала праця У. А. Хору поставила його на значній художній висоті, а вміла адміністрація спричинилася до як найкращих стосунків з чеськими музичними організаціями. В наслідок цього У. А. Хор запрошено до найтіснішої співпраці по влаштуванню традиційного «Співочього Карнавалу», в якому братимуть участь найкращі хори Республіки.

Окрім того, Хор готується до влаштування на Різдвяних святах Концерту колядок та Миколайських вечерниць. Великий новий репертуар сучасної музики опрацьовує Хор для своїх дальших концертів, а з'окрема до традиційного Шевченківського.

Заходом У. А. Хору відбудеться 14 грудня в концертній салі «Моцартеум» в Празі концерт солістів Хору оперових українсь-

ких співаків Пани Андри Остапчуківни (меццо-сопрано) та Бориса Самойловича (баритон).

— Діяльність Укр. Істор.-Філолог. Товариства в Празі. — Що-йно появилося видане літографським способом справоздання про діяльність «Українського Історично-Філологічного Товариства в Празі» за час од травня 1924 р. до травня 1925 р. (другий рік існування). З того звіту бачимо, що на 1 червня 1925 р. т-во мало 35 членів дійсних та членів-співробітників. На чолі Товариства стояла Управа в складі голови — проф. Д. Антоновича, заступника голови — проф. О. Колесси та секретаря В. Біднова. На протязі року відбулося 30 прилюдних засідань, на яких прочитано 41 доклад, на всіх цих засіданнях було присутніх 410 членів Т-ва та 251 гостей. Засідання відбувалися на протязі року, крім літніх, різдвяних та великодніх вакацій, що-тижня по вівторках, по обіді. Кількість докладів не завжди була однакова — од одного до трьох, в більшості — один; по докладах провадилися дискусії. Де-які засідання присвячувалися пам'яті наших діячів, або ювілеям видатних осіб, напр., окремі засідання було присвячено пам'яті Г. Павлуцького, пам'яті Т. Шевченка, пам'яті Миноли Костомарова, з нагоди сороколіття з дня його смерті, пам'яті П. І. Прокоповича (українського бджоляра), з нагоди 150-ої річниці його народження, та пам'яті Теодора Гартнера, співробітника академіка Степана Смалъ-Стоцького при складанні української граматики (помер в травні 1925 р.). Ювілейних засідань було два: 1) 16 грудня 1924 року, з нагоди 25-ти ліття літературно-наукової діяльності дійсного члена Т-ва Д. Дорошенка; 2) 3 березня 1925 р. з нагоди 75-ої річниці народження п. Президента Чеськословацької Республіки Т. Масарика. З докладами виступали 17 дійсних членів та один член-співробітник. На протязі року Т-во розпочало друком перший том своїх праць. Міністерство Освіти призначило на

друк збірника п'ять тисяч корон і самий збірник дозволило друкувати в державній друкарні (той збірник вже вийшов з друку). Товариство брало участь в першому конгресі славянських географів та етнографів у Празі, що відбувся в червні 1924 р. З докладами на конгресі виступали члени Т-ва: Д. Антонович, Л. Білецький, Ол. Колесса, В. Січинський, В. Тимошенко та В. Щербаківський. З лона т-ва вийшов «Український Академічний Комітет». В осени 1924 р. член т-ва О. Шульгин прочитав доклад «Організація українських наукових сил та Ліга

Націй», де говорив про звязки наукових кол різних народів з Cooperation intellectuelle Ліги Націй і пропонував заснувати при Т-ві таку організацію, яка б об'єднувала всі українські наукові сили на еміграції. В наслідок того вирішено в цілях організування українських наукових сил та для зносин з Cooperation intellectuelle Ліги Націй утворити тимчасово при «Українському Історично-Філологічному Товаристві в Празі» Український Академічний Комітет, який вже тепер існує самостійно.

ЛИСТ ДО РЕДАКЦІІ.

Вельмишановний Пане Редакторе!

Ознайомившись з заміткою в ч. 52 від 7 листопаду б. р., редагуемого Вами журналу «Тризуб», в якій уміщені різні випадки проти міністра закордонних справ республіки Чехсько-Словенської д-ра Гірси, я вважаю своїм обов'язком висловити своє обурення й глибокий жаль з приводу того, що на сторінках українського журналу появилася така неправдива о сути і брутална по формі стаття.

На протязі більше трьох років я несу обов'язки ректора Української Господарської Академії в Подєбрадах, крім того близько стою, як член Академічного Об'єднання, до багатьох наших культурних установ, а тому можу свідчити, що як Академія, що уже три роки існує цілком самостійно, так і багато інших установ користалися й користуються самим уважливим відношенням д-ра Гірси і матеріальною підтримкою м-ва незалежно від того, до яких уґруновань належать особи, що працюють в цих установах.

Я глибоко переконаний в тому, що міністр д-р Гірса міг би розвинути акцію культурної допомоги українській еміграції ще ширше, коли б тільки ця еміграція всю свою енергію направила на культурну працю, а не витратила її на взаємні суперечки.

Але й за це, що уже д-ром Гірсою зроблено для розвитку нашої культури, він заслуговує, звичайно, тільки найбільшої вдячності й глибокої пошани.

Прошу прийняти запевнення в моїй відданності

Подєбради, 20. XI. 26 р.

проф. І. Ш о в г е н і в.

З М І С Т.

Париж, неділя, 5 грудня 1926 р. — ст. 2 — М. Славінський. На могилу Симона Петлюри — ст. 4 — М. Ковальський. Крути — Rue Racine. — ст. 6 — Завдання сучасного українського руху і смерть С. Петлюри — ст. 9 — О. Лотоцький. По науковому з'їзді — ст. 12. — Ст. Сірополько. Шкільна справа на совітській Україні (докінчення) — ст. 15 — Observator. З міжнародного життя — ст. 20 — Хроніка. — З Великої України — ст. 24 — У Франції — ст. 28 — В Румунії — ст. 28 — В Чехії — ст. 28. — Лист до редакції — ст. 31.

ВЖЕ ВИЙШОВ

і продається по всіх книгарнях

великий ілюстрований

Календар-Альманах "ДНІПРО" на 1927 рік.

Ціна 2 зол., з пересилкою 2.50 зол., загранич. 40 амер. центів.

Окладинка проф. П. Холодного.

Замовляти у Накладні „Українського Тов. Допомоги Емігрантам з Великої України“.

Львів, вул. Руська ч. 3, III. пов.

« У К Р А І Н С Ь К Е Ж И Т Т Я »

орган Оборони Нації

виходить щотижня по четвергах в Подєбрадах в ЧСР.

Видають: М. Литвицький, І. Журжа та О. Костюченко. Редагує — Колегія.

Умови передплати: на один місяць в Чехах з пересилкою 4 кч. за кордон — 5 кч.

Ціна одного примірника — 1 кч.

Адреса редакції й адміністрації: Postova Schranka с. 3. Podebrady — Lazne. C. S. R.

Редакція і Адміністрація: 19, rue des Gobelins, Paris XIII.

Поштова адреса: «Le Trident» (Tryzoub). Boite post. № 15. Paris XIII.

Редагує—Комітет.

Адміністратор: *Іл. КОСЕНКО.*

Le Gérant : Mme Jeanne de Carvalho Gerzain.